

FOLYÓIRATOK SZEMLEJE.

(Folyóiratok és hírlapok irodalomtörténeti vonatkozású cikkei. Munkatársak: *Alszeghy Zsolt, Baros Gyula, Gulyás Pál, Halász László, Pintér Jenő.*)

I. Folyóiratok.

Budapesti Szemle. — 1930. évf. 9—10. sz. Ifj. Pongrácz Alajos: *Szépirodalmi folyóirataink 1848-ig.* (I—II.) A Ferenczy József művéből, „A magyar hírlapirodalom története 1780—1867-ig“ c. munkából ismert anyag idetartozó részének újabb csoportosítása, áttekintése és némi kiegészítése. — 11. sz. Berzeviczy Albert: *Irodalmi viszonyaink az összeomlás után.* A régi nemzeti ideálokhoz való ragaszkodás nélkül nincs igazi nemzeti fejlődés az irodalomban sem. — E. R.: *Angol könyv Tisza Istvánról.* George A. Birmingham Magyarországon járt, ír protestáns pap A wayfarer in Hungary c. munkájának ismertetése. — 12. sz. Vizsota Gyula: *Széchenyi elmébaja.* Mikor 1857 után Széchenyi visszatért az életbe és az emberek látták, hogy elméje oly sziporkázó és éles, mint amilyen 1848 előtt volt, akadtak olyanok, akik nem tudván az előzményekről, azt hitték, hogy a nagy politikus tán nem is volt beteg, csak érdekből tüntette fel magát annak. A feledékenységbe merült adatok fejtárása azonban azt bizonyítja, hogy a döblingi intézet Széchenyi számára valóban kórház volt és nem menhely. — Szász Károly: *Molnár György Kolozsvárott.* Adatok az egykori jeles színész és kolozsvári színigazgató életéhez. — Voinovich Géza: *Keresztút.* (Jelenet egy felvonásban.) Szindarab Kisfaludy Károlyról. Előadta a Nemzeti Színház 1930 nov. 21-én. — Kékay Lajos: *Szabolcska Mihály* (1861—1930). Szabolcska elvesztése költészetünket eredeti s minden árnyalatában magyar csengésű hanggal tette szegényebbé. — Kosztolányi Dezső: *Emlékezés Bartóky Józsefre.* Bartóky a novellának finom kiaplasztikusa. Alakokat mintázott, kiket vidéken figyelt meg. Csupa kisemberek ezek, bármi is a rangjuk. A humor alázatos figyelme megnagyítja őket. Hite a gyöngédség volt, műzsája az irdalom.

Debreceni Szemle. — 1930. évf. 5. sz. Hankiss János: *Magyar ábránd a nyolcvanas évekből.* Boksics Gusztáv Barna Arthur (1880) c., Verne és Jókai hatása alatt írt regénynek elemzése. Bár Beksics Jókai követője, műve némi korrektívumot ad Jókai művéhez. Mert alacsonyabb ennél; más valóságosabb szögben látja a művelt magyar ifjúság eszményét a kiegyezést követő évtizedekben. — Brisits Frigyes: *A XVII. század magyar irodalma.* (Vázlat egy idegennyelvű magyar irodalomtörténet számára.) A XVII. századi magyar irodalom jelentősége, legfőbb jelentősége, hogy szinte példázó erejű egészséges érzéssel segítette át magát a nyugati szellemnek a renaissance-barokk formájában reáható találkozásán. A logikusabb utat adta meg e század arra, hogyan lehet nemzeti gyökérezeten irodalmi művelődést kifejleszteni. A következő század feladata lett volna ezt az örökséget átvenni s a szintézist el-

végezni. — Molnár József: *Jókai első párizsi útja*. Jókai 1878 augusztus 28-tól szeptember 10-ig volt először Párizsban. Főkép a kiállítás kedvéért utazott oda. Valószínű, hogy az írói körökben is megfordult, mert 1900-ban az öt ünneplő francia tudósokat, mint ismerősöket említi. — Szerb Antal: *Yeats magyar-tárgyú költeménye*. A szóbanforgó vers címe: How Ferenc Rényi kept Silent. (Hogyan hallgatott Rényi Ferenc.) Egy magyar szabadságharcosról szól, akit Haynau kegyetlenkedései sem képesek annyira megtörni, hogy a bujdosókat elárulja. (Az ír származású Yeats-et a ma élő legnagyobb angolnyelvű költőnek tartják. 1924-ben Nobel-díjat nyert.) — Brachfeld Olivér: *Az iberiai félsziget hungarica problémái*. Magyar vonatkozású adatok a spanyol, katalán és portugál irodalomból (vonatkozással Karl Lajos még 1916-ban megjelent hasonló tárgyú tanulmányára). — Oláh Gábor *negyedszázados írói jubileuma*. 1930. év május 11-én ünnepelte a debreceni Ady-társaság a debreceni származású jeles költő írói fellépésének 25 éves fordulóját. Az ünnepelt ez alkalomból gondolatokban gazdag beszédben tekintett vissza eddigi pályájára. — Dercze Lajos: *Kísérletek Debrecen irodalmának történeti áttekintésére*. Az utóbbi 70 év alatt Kulini Nagy Benő, Szücs István, Géresi Kálmán és Kardos Albert tárgyalták több-kevesebb szerencsével Debrecen irodalmát. Az utódok kötelessége megírni e nagymúltú város szellemi életének fejlődését. — Hankiss János, Juhász Géza: *Egy könyv történetéhez*. A „Panorama de la Littérature Hongroise Contemporaine“ c. franciayelvű magyar irodalomtörténet megírásánál követett alapelvek ismertetése.

Deutsch-Ungarische Heimatsblätter. — 1930. évf. 3. sz. Jolantha v. Pukánszky-Kádár: *Wiener Bühnenüberlieferungen im ungarischen Volksstück*. (II.) A bécsi színműirodalom hatásának közvetítője a magyar népies tárgyú drámairodalomra a magyarországi német színészet volt. — Elemér Moór: *Die Spielleute der Burgherren von Lockenhausen*. Adatok a középkori német-magyar kultúrkapcsolatok történetéhez. — Josef Trostler: *Die ungarischen Iphigenie-Übersetzungen*. Goethe Iphigeniája magyar fordításainak áttekintése és Babits Mihály fordításának elismerő méltatása. — 4. sz. Julius Farkas: *Deutsch-ungarische geistige Beziehungen zur Zeit der Romantik*. A magyar német szellemi kapcsolatokról a romantika korában. (A berlini Német Filológiai Társulat ünnepi ülésén tartott előadás.)

Erdélyi Múzeum. — 1930. évf. 7—9. sz. Tavasz Sándor: *Magyar tudományos törekvések Erdélyben*. A kérdés múltjának áttekintése és a jelen körülmények figyelembevételé alapján megállapítható, hogy az erdélyi magyar tudományosság történeti folytonosságát megmentette és fenntartotta. — Szabó Attila: *Egy ismert és egy ismeretlen kuruckori ének*. Adatközlés. — Boros György: *Adatok az Erdélyi Múzeum-Egyesület történetéhez*. Elnöki megnyitó az E. M. E. marosvásárhelyi vándorgyűlésén 1930. augusztus 28-án. — György Lajos: *Valkai András életéhez*. A kolozsvári r. kath. főgimnázium XVI. századi eredetre visszanyúló Lyceum-könyvtára egy érdekes latinnyelvű, XVI. századi nyomtatványokból álló colligatumot őriz. Az egyes darabok lapszéleinek bejegyzései Valkai Andrástól származnak s megállapítható belőlük, hogy írójuk 1584-ben még élt, továbbá, hogy valamikor — mint eddig is tudtuk — csakugyan a fejedelmi ítélőszék tagja volt. — Dömötör Sándor: *Gyermekgyilkos nők néphalladéinkban*. A címben írt tárgyra vonatkozó adatokból kiderül, hogy

nem minden, aktualitást megéneklő ballada oly újkeletű, mint első pillanatra vélnők.

Ethnographia. — 1930. évf. 2. sz. Köhler Aladár: *Szápáry Péter mondája*. (I.) Hosszabb tanulmány a Szápáry-monda keletkezéséről, irodalmáról és történelmi hátteréről. A monda első írásbafoglalása a Hesperus c. bécsi német folyóiratban található meg: az 1816. évf. szeptember havi 43. számában „Peter von Szápár”. — Dömötör Sándor: *A betyárromantika*. (II. vége.) A betyárromantika népi szempontból naiv, szellemtörténeti (irodalmi) szempontból pedig tudatos, negatív cinizmus a társadalmi törvények tökéletlenségéből származó s az erkölcsi törvényekkel szembenálló szociális életjelenségek iránt. Ennek a negatív cinizmusnak eszköze a hamis idealizálás: a nép ösztönszerűen, az irodalom pedig tudatosan idealizálta a rablót. — Dömötör Sándor: *A nagydíai cigányokhoz*. Adatközlés. Posty Frigyes egy, 1846-ból való, Erdélyi Jánoshoz intézett levele a cigányadomákról.

Irodalomtörténeti Közlemények. — 1930. évf. 3. sz. Trencsényi Károly: *Arany János lappangó írásai*. A szerző Aranynak tizenhat, eddig lappangó, kisebb terjedelmű — fordított és eredeti — írására bukkant a Szép-irodalmi Figyelőben és a Koszoróban. A cikk röviden ismerteti a most már szerzőjünkél fogva érdekessé vált közleményeket. — Timár Kálmán: *Domonkosrendi magyar kódexek*. (I.) A tanulmány a domonkosrendi kódexek családfájának bemutatása után a kétségtelenül domonkos eredetű kódexek közül a következőket ismerteti: 1. Winkler-kódex; 2. Gömör-kódex; 3. Könyvecske a szent apostoloknak méltóságáról. — Romhányi Gyula: *A magyar politikai végjárték fejlődése*. (I.) Az előzmények áttekintése után a következő darabok részletes elemzése: Nagy Ignác: Egyesüljünk, Tisztújítás, Armány és szerelem; Vahot Imre: Mág egy tisztújítás, Országgyűlési szállás, Eljen a honi; Gaál József: A vén sas; Beöthy Zsigmond: Követválasztás; br. Eötvös József: Eljen az egyenlőség; Szigeti József: Egy táblabíró a márciusi napokban; Obernyik Károly: Magyar kivándorlott a bécsi forradalom alatt. — Honti János: *A Szilágyi- és Hajmási-monda szövegtörténete*. A dolgozat a Szilágyi- és Hajmási-monda változatait közös alapvázra húzva, szlárd alapot nyújt a további tárgy történeti kutatásnak. — Adattár: Perényi József: *Szemere Miklós irodalmi hagyatékából*. (I.) Kőlcsey Ferencnek Szemere Györgyhöz (1815. V. 31. és 1815. IX. 1.), Kertbeny Károlynak Szemere Miklóshoz (1852. IX. 9.), Császár Ferencnek Szemere Miklóshoz (1853. III. 24. V. 2., V. 29.; 1854. II. 19., VIII. 26., é. n. IX. 16.), Bérczy Károlynak Szemere Miklóshoz (1857. XII. 30.; 1861. XI. 1.), Lévy József Szemere Miklóshoz (1858. IX. 27.), Tóth Endrének Szemere Miklóshoz (1858. XI. 30.; 1859. I. 7.; 1862. IX. 22.) írt levelei. — Waldapfel József: *Katona drámái és kéziratok*. Tartalmas kiegészítő jegyzetek a nagy költő kéziratairól. A Nemzeti Színház könyvtárában levő kéziratok közül egyik sem a költő eredeti kézírata, mint Abafi nyomán írni szokták. Egy részük a különféle társulatoktól használt sűgőkönyv, más részük, amint ez egybevetés alapján megállapítható, id. Katona József másolata fia drámáiról. — Szabó T. Attila: *Lupuj vajda történetének ismeretlen változata*. Adatközlés a br. Apocsalád abasfalvi könyvtárából származó. XVII. századi kéziratos Formularium alapján. — Gulyás József: *Gróf Teleki verse a toleranciáról*. Szövegeltérések közlése a sárospataki főiskola kézirata-

tárában található változat nyomán. — Timár Kálmán: *Adalék Hajnal Mátyás életéhez.* — U. a.: *Táncz Menyhért származása.* — Hegyaljai Kiss Géza: *Torna Borbála sirverse 1688-ból.* — Zámbo Aurél: *Tóth Kálmán három eddig ismeretlen költeménye.* (1851. IV. 1-ből.) — Vértes O. András: *Dézsi András: „Világ kezdetitül...“ c. költeményének keletkezési éve.* A vers valószínűleg 1549-ben készült. — Dercze Lajos: *Vörösmarty emlékezete a debreceni szénatusban.* A debreceni községtanáctól 1855-ben Vörösmarty árvái javára tervezett hangversenyt az akkori állami hatóság nem engedélyezte. — *Könyvismertetések.*

Lantos Magazin. — 1930. évf. 13. sz. Tábori Kornél: *Jókai titkos noteszeiből.* A nagy író néhány emlékeztető jegyzetének közlése (facsimillékkal). — Rubinyi Mózes: *Kegyelmes író társunk: Hegedüs Loránt.* Riportszerű megemlékezés. — R. M.: *A „srácok“ Bessenyei „Tarimenes“-ét adják ki.* (Gyorsfénykép egy mai magyar gimnáziumból.) A budapesti Berzsenyi D.-gimnázium VII. o. tanuló kiadták Bessenyei Gy. Tarimenes ét, a cikkíró ez alkalomból dícsérettel emlékezik meg a diákokról és kiváló tanárukról, Vajthó Lászlóról. — Govorkovich János: *A költők fejedelme.* Rövid megemlékezés Hugo Károlyról, a Báró és bankár c. színdarab különös életű szerzőjéről (képpel és facsimillékkal).

Levéltári Közlemények. — 1930. évf. 3—4. sz. Bálint Nagy István: *Sámboky István végrendelete.* A XVI. század európai hírű, magyar származású humanista tudósa 1584. év március 20-án kelt német szövegű végrendeletének közlése a bécsi Nationalbibliothekben levő eredeti alapján.

Mínerva. — 1930. évf. 5—7. sz. Zolnai Béla: *Mikes Kelemen.* (II.) Mikes egyike legszélesebb skálájú íróinknak. Van benne janzenista fatalizmus, nevelő életbölcseiség, gáláns udvariasság, enciklopedikus érdeklődés a lojális morál keretein belül, szabados malicia, naiv mesélőkedv és soha nem szűnő kedély. Viszont sok minden hiányzott belőle, ami nem is lehetett meg benne: esztétizmus, hazafias irodalmiság, kritizmus stb. A szent embertől a bölcs udvari emberig ívelnek képességei. A bölcseiséget nem Descartes tól, sem Bayle-től tanulta, hanem konkrétabb olvasmányjaiból s magából az életből. De ember is volt és egyéniség, akinek szellemi kontúrjait nem faragja le az idő. — Szerb Antal: *Vörösmarty-tanulmányok.* (II.) A Zalán futása őseit a magyarországi latin költészetben kell keresni. Vergilius és kisebb mértékben Ovidius klasszicizált receptjei nyomán készültek az első latinnyelvű eposzok, melyek tárgyuknál fogva már a magyar irodalomhoz tartoznak. (Kazy F.: Hunniása 1731-ből; Adányi András: *Fastorum Hungariae Pars.* 1742-ből stb.) E latin-magyar költők vergiliusi örökségét vették át deákosaink. A Vergilius-kultusz nemcsak a deákos iskolát jellemzi: a korhoz épűggy hozzá tartozik, mint a Horatius-kultusz. Vergilius Vörösmarty számára elsősorban stilsztikai példagyűjtemény volt; az Aeneisben gyönyörű illusztrációkat talált mindazokra a stilsztikai fogásokra, melyeket a scaligeri poétika az eposz számára előírt. Hogy Vörösmarty-nak volt bátorsága kirohanni olykor az antik eposz várából és szabad mezőn csatározni, az a másik epikus tradíciónak köszönhető, annak a fejlődésvonalnak, amit Osszián neve jelöl. Osszián mintája adta meg Vörösmarty-nak azt a bátorságot, hogy áttörve az antik eposz-sémán, az eposzt a szubjektív kifejezés eszközeül használja fel. Vörösmarty valószínűleg azért

választotta a hexameteres versformát, mert úgy látta, hogy ebben a versformában hozható szintézisre Vergilius és Osszián. A Klopstock-féle Hermann-komplexum hatásának nyomai is fölfedezhetők a Zalán futásában. Jellemző e tekintetben, hogy Vörösmarty ősmagyarjában semmi tipikusan magyar vonás sincs; a költő nem vetíti vissza az ősökbe a korabeli magyar paraszt sajátosságait, mint Arany János tette hunnok ábrázolásakor. — Balogh József; *Szent István politikai testamentuma*. (I.) Hosszabb tanulmány a Szent István-féle intelmek (De morum institutione) szellemtörténeti kapcsolatairól és jelentőségéről.

Messaggero Della Libreria Italiana. — 1930. évf. 1—3. szám. A. Radó: *La cultura italiana in Ungheria*. Rövid cikk az újkori olasz-magyar kulturális kapcsolatokról.

Napkelet. — 1930. évf. 10. sz. Horváth János: *Középkori irodalmunk történetéből*. (Részletek egy megjelenendő könyvből.) Kézai Simon huntörténete a szépirodalmi gesták módjára spekulatív megszerkesztett elbeszélés. De noha sem történeti, sem mondai hitele nem igazolható, kombinációnak logikus, elbeszélő szerkezetnek jeles teljesítmény. Kézai nem mondát írt át történeté, de történetet akarván írni, mondaalakításhoz adott ösztönzést s anyaga részben mondává, egész koncepciója közhitté vált. „Scripturának“ ily mérvű átáramlása az iratlan műveltség birodalmába: párját ritkító tünemény. Az 1500-as évek tájékán mintegy megszervezetten toppan elénk a kézzel írt magyar kódexek tömege. A XV. századiakkal együtt körülbelül ötvenre rúg a pusztulástól megmentett kódexek száma. Csaknem kizárólag apácák számára írt magyar könyvek azok, a vallásos áhitat olvasmányai. Hogy oly irodalom föllendülhessen, mely mindenestül a latin függvénye, ahhoz magának a latin irodalmiságnak felvirágzása volt szükséges. Ez megtörtént Mátyás korában és közvetlen utána: az egyházi latinság területén. A nyomtatás feltalálása is részes a kéziratos magyar irodalom föllendítésében, mert a középkor legnépszerűbb munkáit sok példányban tette hozzáférhetővé s kódex-irodalmunk nagyrésze már nyomtatásban is megjelent latin műveknek a fordítása. A föllendülés közvetlen okát a ferences- és domonkosrendnek a Hunyadiak korában végbement s részben megismételt fegyelmi reformjában kell látnunk. Mert mi e kézirattömeg voltakép? Az igaz szerzetesség nevelőeszköze. Az idetartozó anyag élén fejlődéstörténeti jelentőségénél fogva az Érdy-kódex áll. E terjedelem szerint legnagyobb kódexünk nem egy bizonyos szerzet vagy kolostor használatára készült, hanem egy kiváló tudós egyéniség szabad elhatározásának, mondhatnók irodalmi ihletének szülötte. Szerzője, a „Karthauzi Névtelen“, 1527 nov. 23-án végezte be munkáját. Talán már őt is megérintette az új idők szele. Mindenesetre az ő latinnyelvű előbeszède az első tanúságtétel irodalmunkban a vulgáris, a nemzeti nyelvnek — nem jogai, hanem hasznos és szükséges volta mellett. Rajong a tudós Szent Jeromosért. Nem egyszer kezdi előadását ihletért való escedezéssel. Egész viselkedése inkább az íróé, mint az előadéé; jelen nem levő olvasókat tart szem előtt. Magyarzatai közt nyelvészeti érdekűek is vannak; némi stílusmértatásra is bukkanunk a Szent Bernátról szóló beszédben; sőt a szép olvasmányoknak reá gyakorolt hatását sem hallgatja el. Nyelve is figyelmet érdemel. Nem öntudatos stilszta ugyan de a legönállóbb és bátrabb fordítók közé tartozik. Személyéről, sajnos, alig

tudunk valamit. Könyve beszédgyűjtemény, mely az előszó szerint az egész egyházi évre szólna. Beszédeit s legendáit számos példával fűszerezi. Nevezetesebbek: a rágalmozó, a kegyetlen úr bűnhődése a pokolban; az együgyű fráter; a tisztességet tartó özvegy stb. Vasárnapi beszédeinek kivált első sorozata érdemel figyelmet, abban is az ádventi bezédek. Legendái közül, a mi szemünkben, a magyar szentekről szólók a legbecsesebbek. Szent István és László legendájában valamely krónikát véve alapul, voltaképp magyar történetet ír, s így ezekben történetírásunk legelső magyarnyelvű termékeit üdvözölhetjük, nyelvükben pedig a magyar történeti stílus első zsenyéjét. Egész kódexirodalmunkat tekintve kolostori fordítóink természetesen nem öntudatos stiliszták; esztétikai szándékok távol állanak tőlük. Ami szépség stilisztikai érték fordításaiukban található, az teljességgel naiv tulajdonuk: vagy a latinság formai ajándéka, vagy a magyar nyelv saját szépsége, vagy alkalmi fölmelegedés önkénytelen sugallata. Stilisztikai közönyük legfelölőbb bizonyítéka a rag- és szóismétlésbe való könnyű belenyugvásuk. Mindez azonban (akárcsak a végtelen körmondatoság) nem pusztán negatívum: nem egyszerű formátlanság, hanem hajlam és diszpozíció a halmozás iránt. Forma a halmozás is, még pedig legegyetemesebb stilisztikai formája e primitív irodalmi nyelvnek. Együgyűbb, naivabb változatai mellett szabályosabbak is vannak. Az „együgyűbbek” közé számítható az a szóhalmozás, melyet csak a mennél teljesebb kifejezés lírai ösztöne szül és igazgat, s mely különösen a „divina dulcedo”: a mennyei édesség kifejezni törekvésében végzi a maga halhatatlan erőfeszítéseit. Ennek egyik jellegzetes típusa a mennyei jegyessel való egyesülés misztikus gyönyörűsége, melynek viszont ószövetségi s földibb előképe: a Canticum canticorum. Szép fordítását őrzi ennek a Döbrentei-kódex. Mindez a „halmozás” korántsem szószaporítás, hanem egy töről sarjadt kifejezési próbák spontaneitása: a rajongás naiv stílképlete. Még sokáig megmaradt a vallás az irodalmi műveltség főtáplálójának, de a reformáció és ellenreformáció által megoszolván, azt a kizárólagosságot és szellemes egyszerűséget, mely a középkorban volt sajátja, többé nem nyerte vissza. A nemzeti klasszicizmus leáldozása óta a legkülönbeflébb, egyoldalú európai hatásoknak volt és van kitéve irodalmunk: nem válnék kárára érintkezésbe lépnie európaiságunk legelső formáival sem, addig is, míg újból meg nem találja a hagyományos és modern elemek megbékélt összhangját. — 11. sz. Kerecsényi Dezső: *Kisfaludy Károly* (1788—1830.) Kisfaludy irodalomszervező volt, ismerve korának eszméigényeit; volt irodalmi élet-érzéke. — 12. sz. Baros Gyula: *Az irodalmi fejlődés fokozatai*. Thénemann Tivadar Irodalomtörténeti alapfogalnak c. munkájának ismertetése vonatkozással Horváth János Magyar irodalomismeret (A szintézis alapelvei) c. tanulmányára.

Népünk és Nyelvünk. — 1930. évf., 9—12. sz. Mészöly Gedeon: *Mutatvány az O-magyar Mária-siralom magyarázatából*. A „Fugva, húsztuzva. üklelve” szövegű sorban az „üklelve” szó oly öklelést (= megéklözést) jelenthet, melyet Jézus akkor szenvedett, mikor húzva-vonva vitték a főpap elé.

Pászortűz. (Cluj-Kolozsvár.) — 1930. évf. 13. sz. Tabéry Géza: *A helikoni trók ötödik találkozója Marosvácsen*. „Ma a Helikon már oly magasságokba érkezett, ahol a földi jobb- és baloldalakat elmossa a magasság mindent repítő messzesége... Vécis nem is irodalmi szalón, hanem egy érzékelhetetlen rádió-

leadó. Villamos hullámokat termel és láthatatlanul adja át a műveltséghez tartozó termelő eszméket mindenki számára, aki fel akarja fogni a helikoni gondolat hullámhosszát.“ A helikoni gondolat röviden kifejezve: a tiszta irodalmiság hite minden világnézet fölött, függetlenül a mindenkor előtérbe-tolakodó „világnézeti“ egynaposságoktól. — 14—15. sz. Sulyok István—Várady Aurél: *Két halál*. Meleghangú megemlékezés a nemrég elhunyt Jancsó Benedekről és Moldován Gergelyről (a két tudós-író arcképével). Jancsó Benedeket az eljövendő korok erdélyi magyarságának azzal a tisztelettel kell körülvennie, mely az emberiség történetének kimagasló alakjait megilleti. Moldován Gergely nemes emlékének sokszoros tevékenysége és kedves egyénisége a halálon túl is hosszú életet biztosítanak. — *Az erdélyi Helikon 100.000 lejes pályázata magyar irodalomtörténet megírására*. A mű terjedelme 25—30 ív lehet. 1931 május 31-ig benyújtandó a tervezet s a következő 3 fejezet: Bevezetés; br. Eötvös J.; Ady E. A pályázat titkos. (A cikk a további feltevéteket is közli.)

Protestáns Szemle. — 1930. évf., 7. sz. Zsigmond Ferenc: *Debrecen, a Jókai szemével nézve*. (Közművelődési estélyen tartott előadás.) Debrecen-nel kapcsolatban főképp a kollégium már letűnt virágkora és a Hortobágy foglalkoztatta Jókai képezetét. — 8. sz. Kristóf György: *Bethlen Gábor alakja az egykorú német népköltészet tükrében*. A Leffer Bélától már előzőleg (v. ö. Századok, 1911. évf.) felkutatott 34, s a szerző gyűjtéséből származó 27 Bethlen-vonatkozású költemény ismertetése és méltatása.

Századok. — 1930. évf., 4—6. sz. Gálos Rezső: *Mikes Kelemen és Katona István*. Katona István a *Historia Critica* szerzője egy *Status Litterarum in Hungaria* c. kétkötetes munkába foglalta össze irodalmi életrajz-gyűjteményét. Kéziratát a rozsnói káptalan s részben a kalocsai érsekség könyvtára őrzi. Kiadását, úgy látszik, Horányi Elek munkái tették fölöslegessé, de valószínű, hogy ennek adatait dolgozta bele a *Historia Critica* irodalomtörténeti függelékeibe. Ezeket az irodalmi jegyzeteket eddig nem sok figyelemre méltatták. Pedig Mikes Kelemenről is Katona ír elsőül. Nagy történeti munkájában éppen az 1717. évhez ért, amikor Kultsár Mikeskiadása kezébe került — rögtön ennek megjelenése után. Csak azt vette át, ami a hazai eseményekkel összefüggő. Ezeket bő szemelvényekben magyarul idézi. Mikes csevegéseire nem vetett ügyet, de azokat is szemmellátható gyönyörűséggel olvasta. Munkája által Mikes történeti adatai nyomban megjelenésükkor bejutottak a magyar történetírásba.

Új Idők. — 1930 évf., 46. sz. Sebestyén Károly: „*A vígjáték atyja*“. Megemlékezés Kisfaludy Károlyról, halála százéves fordulóján. (A cikk közli a költő győri szobrának képét is.) Kisfaludy K. nem a magyar vígjáték atyja, hanem a magyar romantikáé, a modern magyar irodalomé, a politikai és szellemi élet sorsdöntővé lett harmóniájának atyja, Kazinczy után a legnagyobb hatású mester, példakép és agítátor. — 47. sz. Farkas Imre: *Enek Szabolcska Mihályról*. A jeles költő halála alkalmából írt költemény.

Ungarische Jahrbücher. — 1930. évf., 3. sz. Julius v. Farkas: *Graf Johann Mailáth und Joseph Freiherr von Lassberg*. A berlini Magyar Intézet 1929-ben egy árverésen megvásárolta Mailáth János grófnak az 1820—38. évben Lassberg József bárótól német nyelven írt 13 levelét.

A levelek egy 1405-ből származó magyarországi németnyelvű, vallásos tartalmú kódexre vonatkoznak s a magyar-német szellemi kapcsolatok szempontjából érdekesek. (A cikk a levelek szövegét is közli). — E. Lewy: *Bernard Munkácsi zum 70. Geburtstagstage*. Szíveshangú megemlékezés a 70. születésnapját ünneplő Munkácsi Bernátról. — Géza Szarka: *Petőfi und die deutsche politische Dichtung*. Az egykorú irodalmi adatok arra engednek következtetni, hogy a francia forradalmi eszmék — némileg módosulva — német költők közvetítésével hatottak Petőfi költészetére.

Vasárnap. (Arad.) — 1930. évf., 14. sz. K. J.: *Magyar Bálint költésze*. Magyar Bálint költeményei nagy részét a papi hivatás inspirálta. Gyakran szerepel mondanivalója középpontjában a lét és nemlét kérdése az élet és halál misztériumaival együtt. De ha távoli és súlyos gondolatokkal foglalkozik is, soha egy pesszimista hangja nincs; ellenkezőleg, egész költészte a mindent Isten kezébe letevő hívő lélek optimizmusa. Nyelve költői, de nem keresett; szókincese gazdag, de kerüli a modernnek exotikus kitételeit. Egyéniségéiro jellemző, hogy benne nem más az ember, a pap és a költő; a három tökéletes harmóniája teszi ki Magyar Bálintot.

II. Hírlapok.

Budapesti Hírlap. — 1930. évf., 245. sz. Kozma Andor: *Beöthy Zsolt sirjánál*. A jeles író síremlékének ünnepélyes felavatása alkalmából (1930 okt. 26) fölolvastott költemény. — Baja Mihály: *Csokonai hatyudala Lillához*. Költemény. — 262. sz. *A hazajáró vers legendája*. A cikk egy Jókairól szóló verset közöl, amely állítólag a megszállott területen keletkezett. Érdekes sajátossága, hogy szövege a nagy mesemondó regényeinek címeiből van egybeszerkesztve.

Debreceni Független Újság. — 1930. évf., ápr. 20. K. P.: *Régi írás egy régi könyvben*. Cikk arról, hogy Virág Benedek annak idején megajándékozta Szalay Lászlót a Kazinczytól és Szemerétől származó „Hat szonett” kiadásával. Ez 1826 táján történhetett. A facsimilében közölt dedikáció utáni bejegyzésből kitűnik, hogy Szalay e kis nyomtatványt 1829-ben Farkas István nevű barátjának ajándékozta.

Magyar Hírlap. — 1930. VI. 22. Kiss Arnold: *Kiss József sírkövetésére*. Tárcaszerű alkalmi cikk a Kiss József házasságkötésére vonatkozó anyakönyvi kivonat közlésével.

Magyarság. — 1930. évf., 197. sz. Katona Jenő: *Egy óra Szabolcska Mihálynál*. A költő visszaemlékezéseinek közlése egy látogatással kapcsolatos beszélgetés alapján. — 214. sz. Komáromi János: *Valamit — sajátmagamról*. Önéletrajzi s egyben tájékoztató a szerző 25 éves jubileuma alkalmából műveiből sajtó alá rendezett 12 kötetes, gyűjteményes kiadásáról. A cikkből kitűnik, hogy Komáromi harmadik gimnázista korában egy kéténekes époszt szerzett az ősmagyarokról. Legelső munkája, a „Mit búsulsz, kenyeres?“, már negyedik kiadása előtt áll. Több művét idegen nyelvre is lefordították. „A régi ház az országútnál” valóságos önéletrajz. Készülő könyvének, az Ordasoknak tárgya a Wesselényi-féle összeszküvés utáni borzalmas húsz év. — 220. sz. *Komáromi János ünneplése*. Idézetek a jubiláló íróat üdvözlő levelek-

ből. — Balla Boris: *Tamási Aron*. Vázlatos kép a címben írt erdélyi novellista küzdelmes pályájáról. — Rákosi Szidi: *Egy művészelet emlékeiről*. Személyes vonatkozású, irodalmi és művészettörténeti följegyzések a XIX. század utolsó negyedéből. — 244. sz. Aradi Zsolt: *Mécs Lászlónál*. (Arcképpel.) Egy interjúszerű beszélgetés leírása. — Krudy Gyula: *A nemzet rózsafái*. Novellisztikus megemlékezés Zempléni Arpádnéről, a „turáni dalok királynőjéről”. — Vitéz Békey Béláné: *Visegrádi emlékek*. Adomaszerű apróságok Görgey Artúrról, Gyulai Pálról és Csiky Gergelyről. — 250. sz. *Meghalt Szabolcska Mihály*. Hosszabb nap-hír arról, hogy Szabolcska Mihály 1930 okt. 31-én Temesváron elhunyt s ez alkalomból Bpest-főváros a Kerepesi úti temetőben jelölt ki díszsírhelyet a költőnek. — 273. sz. Pataki József: *A Kisfaludy-kiállítás*. A budapesti Nemzeti Színház Kisfaludy Károly-ereklényének ismertetése. — 274. sz. *Rákosi Jenő szobrának leleplezése*. Hosszabb napihírszerű tudósítás arról, hogy 1930 nov. 30 án Bpsten leleplezték a lord Rothermere költségen készült Rákosi-szobrot. — Szalay László: *Sándor*. Novellaszerű tárcá Petőfi Sándor atyjáról.

Nemzeti Ujság. — 1930. szept. 13. Emléktáblát állítottak Virág Benedek szülőfalujában. A zalamegyei Dióskál községben Virág Benedek szülőházának falára emléktáblát helyeztek el a költő zalamegyei tisztelői.

Pesti Hírlap. — 1930. évf., 220. sz. Schöpflin Aladár: *Földi Mihály regényei*. Földi a gondolat írói közé tartozik: keresi az élet jelenségei mögött elbujt titkos összefüggéseket, a külső dolgok belső magyarázatát. Az elbeszélő művészet folytonos fejlődésben van Földinél; újabb regényeiben, A csábító-ban, az Övék az élet-ben, a Kezdődik újra minden-ben már teljes készségben mutatkozik. — 255. sz. Radó Richárd: *Erdekes tudósítás Kisfaludy Károly haláláról és temetéséről 1830-ban*. Adatközlés az egykorú lapok nyomán. — 273. sz. *Hol született Szabolcska Mihály?* Jámbor Lajos keeskméti ny. igazgató-tanító közlése arról, hogy Szabolcska Mihály nem Okécskén, hanem Tizsakúrtön született. Okécskén csak iskolába járt. — Mezei Ernő: *Rákosi Jenő szobor-apotheosisa*. Lord Rothermere, a legelterjedtebb angol hírlapok tulajdonosa vállalta a Rákosi-szobor anyagi költségeinek teljes fedezését. Ez a szobor az eszményi hevülettől izzó és a változó élet mozgalmaitól lüktető hírlapírói hivatás szobra.

Pesti Hírlap Vasárnapja. — 1930. évf., 48. sz. Tamás Ernő: *Kisfaludy Károly igazi arca*. Bár német hatáson indult el, új csapáson haladt, a romantika vele vonul be irodalmunkba magyar szellemben, magyaros nyelven és Stibor vajda jobbjágyában az új idők gondolata mozdul... Száz év távlatából így tekint felénk K. K. igazi arca.

Pesti Napló. — 1930. évf., 226. sz. Krudy Gyula: *Nők kincse vagy egy 106 esztendő fiatalember nagyvilági kalandjai*. Novellisztikus történet br. Podmaniczky Frigyesről. — 261. sz. Kárpáti Aurél: *Kisfaludy Károly két arca*. Kisfaludy K. egész életében a vidám és szomorú sors kettőssége figyelhető meg. Ennek megnyilatkozása vígjátékai és tragédiái. Maradandóbb értéket alkotva csupán a vígjátékíró fejezte ki magát, míg a tragédia-írórt valami bénító gátlás hátráltatta. Szomorújátékai — bár korukra jelentős hatást gyakoroltak — száz év alatt „befakultak, belemerevedtek az irodalomtörténetbe“.